

BEKE PÁL ÖRÖKSÉGE

A szerkesztőstől azt a feladatot kaptam, hogy próbáljam meg összefoglalni, mit tanultam, tanultunk barátaimmal Beke Páltól. Elsőre egyszerűnek tűnt a feladat, aztán, ahogy az emlékeket többen előhívtuk, a leltár bővült, s egyre nehezebb lett a pontos, kategorikus megfogalmazás. Mert van ugyan, nem kevés tárgy és szintér, amelyre örökségként, „Bekei hagyományozásként” rá lehet mutatni, de ennél jóval több olyan, amelyre közreműködése, jelenléte nehezen megfogalmazható, de mindig előrelendítő, amolyan közösségi katalizátor-hatással bírt. A Pali bátyámmal több-kevesebb intenzitással együtt dolgozott tíz év jegyzeteit és emlékeit rendezve igyekszem a magam és az olvasók számára is rögzíteni a leltár legfontosabb tételeit. A munka közben jöttem rá, hogy a saját, mondatokba nehezen gördülő gondolataim helyett, jobb, ha az ő szavait idézem onnan, ahol ma engem is megérintettek.

A saját sorai adnak a legjobb képet arról, mit is tanulhattunk a közösségi művelődés területéről tőle. Pali bátyám a Magyar Művelődési Intézet éléről történt 2004-es kényszerű távozásakor barátaihoz írt levelében¹ foglalta össze nekünk annak a szakmai tevékenységnek a legfontosabb elemeit, amelynek számunkra hiteles képviselője és tanítója volt.

„Remélem, hogy az intézet munkatársaként módom lesz folytatni azokat a szakmai tevékenységeket,

amelyeket korábbi beosztásomban kerülve sem adtam fel; *a gyerekek és a fiatalok helyi érdekérvényesítésének segítségével; a települési-kistérségi ifjúsági referensekkel a helyben élő fiatalok életlehetőségeinek bővítésében; a művelődési otthoni munka fejlesztésében; a művelődési otthonok társadalmiasításában; az egyesületi fenntartású művelődési otthonok együttműködésének kialakításában; a határmenti kulturális együttműködések szorgalmazásában; a kistérségek-kistájak közösségi művelődési lehetőségeinek fejlesztésében; a települések és környezetük humán fejlesztésében; a tengerentúli magyarok hazai kulturális kapcsolatainak elősegítésében; a francia-magyar szakmai kapcsolatok fejlesztésében* végzett népművelői munkámra gondolok.”

A nyolc éve megfogalmazott szakmai tükör nemcsak felsorolását adta a szakmai, közösségi műhelyeknek, amelyeknek kezdeményezője, motorja volt, de sokunk számára a mai napig érvényes meghívó is a közreműködésre, a munka folytatására.

„(...) az általam vagy közreműködéssel alapított civil szervezetek, a *Települési Gyermekönkormányzatokat Segítő Egyesülete, a Gyermek és Ifjúsági Önkormányzati Társaság, Az Ifjúságért Önkormányzati Szövetség, a Határmenti Együttműködések és Fejlesztések Fóruma, a (...) Közösségszolgálat Alapítvány, (...) a Civil Közösségi Házak Egyesülete* keretében is állok

rendelkezésedre mindabban, amire esetleg szükséged van, s amihez értek.”

Pali bátyám a jövőre nézve további komoly, akkor különösen nehezen megvalósíthatónak látszó feladatokat tűzött ki magának és munkatársainak, akik a következő években döntőrészt a barátságból, a szakmai és közösségi elköteleződésükből erőforrást merítve kapcsolódtak be az említett szervezetek, majd újabb kezdeményezések értékalkotó, s az értékeket az országjáró munka során terjesztő, s gazdagító együttműködésbe.

„Egyidejűleg elkezdtem (mert másképp nem tehetem, egyelőre tehát papíron) egy bölcsebb időszak közösségi művelődési rendszerének kidolgozását (beleértve az állami-önkormányzati finanszírozás; az intézményi, a kistáji együttműködés; a központi, a járási módszertani segítségnyújtás; a szükséges képzés és átképzés leírását), amihez alkalmasint segítségedet, véleményed kérhetem, illetőleg kérem.”

Nagyrészt e szándék hívta életre a Karácsony Sándor nevét viselő kolégiumot, amely 2005-2007 között, a Lakiteleki Népfőiskola szervezeti keretében adott otthont a műhelynek, sokunk közös munkájának. A Csengey Dénes Vándoregyetemmel együtt megvalósított „megyejárások” tették személyesen is elérhetővé minden országrészben a műhely gondolatait, eredményeit, s ezek a találkozik tették lehetővé, hogy a helyi kezdeményezések jó gyakorlatai, a közösségi művelő-

1 Beke Pál barátaihoz címzett levele. Kézirat. Budapest, 2004. augusztus 25.

dés, a polgári, közösségi önrendelkezés műhelyei is gazdagíthatják az értékalakító munkát.

Az egyesületi, civil műhelyekben és a kollégiumi rendezvényeken zajlott az a közös tanulás, amit igazán Bekei örökségnek nevezhetünk. Élő örökség ez, hiszen Pali bátyám távozása után tovább folyt a munka. A *Saját művelődési otthonunk* című kiadvány szerkesztését még ő kezdte meg, s osztotta fel a munkát a szerzők, barátok, munkatársak között. Ők fejezték be a jó gyakorlatokat, a közösségi művelődésről szóló gondolkodást összefoglaló munkát.

Tanulni személyesen ezekben a műhelyekben lehetett Beke Páltól, még inkább Beke Pállal, hiszen a „lecke” lényege – amire maga adta a példát –, hogy a tudás, az új érték lényege a közösségben születik ott, és akkor, ahol, és amikor a közösség él. A tanulás, Beke Pál munkája ebben az értelemben megállás nélkül folyik tovább.

Az ország több felsőoktatási intézményében, műhelyszerű képzés keretében tanulnak ifjúságszolgáltatók az ifjúsági részvételről, a közösségi munkáról, a képessé válás segítéséről. A települési gyermek és ifjúsági önkormányzatok megújult együttműködésben segítik egymást és a helyi kezdeményezéseket. A „Közös jövőnk” program résztvevői, szakemberek, civil és intézményvezetők regionális és szakmai műhelyekben vitatták meg, majd foglalták vitairatba javaslatukat a közösségi művelődés stratégiájának megújításáról.² A munka eredményei meghatározó befolyással bírnak a közművelődési szakpolitika megújítására. Az integrált közösségi és szolgáltató terek fejlesztése kapcsán évek óta zajlik a Pali bátyám részvételével megkezdett, a hajdan Makovecz Imrével és Varga Tamással közösen megálmodott faluházmodellre alapozó munka, amelyben élő együttműködés alakult ki a művelődési és a vidékfejlesztési szakpolitika között. Szűkebb műhelyünk, a HROD közösségi Gazdaság- és Társadalomfejlesztési Központ kezdeményező részvételével több településen dolgoznak a helyi polgárok, civil szervezetek, vállalkozások, a fiatalok bevonásával, hogy a komplex közösségi település-

fejlesztési programba gyűjtött, s ott a résztvevők tapasztalataival is folyamatosan megújuló módszertan alapján tervezzék közösségeik, településük, térségük jövőjét. A Lakiteleki Népfőiskola is otthont ad olyan új kezdeményezéseknek, amelyek Pali bátyám hajdani személyes gondoskodása nélkül nem indulhattak volna el. Közülük talán az Apor Vilmos Közéleti Kollégium állna legközelebb a szívéhez, ahol a közösségek, a közélet iránt elkötelezett fiatal szakemberekkel tanuljuk közösen a közösségi élet és a politikaalkotás hogyanját.

Tudom, hogy a leltár nagyon hiányos. Szeretném ugyan, de nem is ismerhetem az összes olyan kezdeményezést, amely Beke Pál részvételével vagy nyomdokain indult el, s ahol még annyi a tanulnivalónk. Települések, intézmények, vállalkozások, civil szervezetek, elkötelezett csoportok és személyek nevei, munkái jutnak eszembe, melyeket oldalszám lehetne bemutatni, anélkül, hogy menekülhetnénk a rossz érzéstől: sokan még mindig kimaradtak.

Végül a „Hogyan?”-ről. Nem emlékszem, hogy Beke Pál valaha is személyes vagy előadásába illesztett iránymutatással látott volna el minket, vagy bárkit a szakma etikai szabályaira vonatkozóan. Mégis folyton tanította, hordozta a közösség, a művelődés ethoszát. A példáján, s az általa mutatott megannyi példán keresztül

tanultuk a közösséget, az alázatot, a türelmet, a kitartást jóban és rosszban, bizalmat adni és elfogadni. Hol emiatt, hol nehézfejú, de mindig a tudásra éhes tanulóként, néha a sikerektől hangos, gyakran kudarcokkal terhelt munkával kerestük a fejlődés lehetőségét vele együtt. A „méltóságot”, ahogy önvallomásában³ fogalmazott.

„Hogy barátaim s kollégáim hogy vannak ezzel, nem tudom, mert soha nem beszélünk erről, de nekem [...] a méltóságkeresés és a méltóságteremtés lett a szakmám, mégha eleddig ezt nem is mondtam így ki, és persze a névjegyemen sincs rajta.

(...) Hogy a valódi méltósághoz – most már látszik – még a szabadság sem elegendő, s hogy a rendszerváltás utáni időszak nem egyenlőséget hozott, a testvériségről nem beszélve? Lehet. Nem hiszem, hogy csak az én, vagy csak a mi feladatunk lenne a méltóság megteremtése. De a miénk is. Gyanítom, hogy ez a szerencsés körülményeken túl sokak összjátékából és sokunk teljesítményéből adódhat csak, és bizonyos, hogy az általunk óhajtott mértékben és minőségben csak sokára. Úgy gondolom, hogy aki teheti, tegyen érte. Magam is próbáltam, és míg élek, tenni fogok.”

Beke Pál betartotta a szavát. Munkája, kezdeményezései révén ma is sokat tesz a méltóság megteremtéséért. Tanulhatunk, kereshetünk vele tovább. Ez az örökségünk.

Település és ifjúsága

² Közös jövőnk. Vitairat a közösségi művelődés stratégiájának megújításáról. Hajdú-Bihar Megyei Méliusz Juhász Péter Megyei Könyvtár és Művelődési Központ. Debrecen, 2011.

³ Beke Pál. Méltóságkereső. Shark Print Kiadó. Kaposvár 2001.